

Op 15, 16 en 17 mei vond de Pro Silva voorjaarsexcursie plaats op landgoed 't Suideras in Vierakker. Het thema 'Hoe te starten met uitkapbeheer?' stond centraal. Aan de hand van vier verschillende opstanden en perspectieven werden de deelnemers uitgedaagd om de principes van Pro Silva toe te passen en deze gezamenlijk te bediscussiëren.

tekst Anne Fleur Lammerts, Vincent Troost, David Borgman & Casper de Groot, **foto** Vincent Troost

Gezamenlijke afsluiting van de Pro Silva voorjaarsexcursie.

Pro Silva voorjaarsexcursie 2024

Starten met uitkapbeheer

> Pro Silva bosbeheer is een strategie om het beheer van bosccosystemen te optimaliseren zodat deze, op een duurzame en economisch rendabele manier, meerdere sociaaleconomische functies vervullen. De belangrijkste functie is de productie van kwaliteitshout. Om ecologische en economische risico's te minimaliseren is Pro Silva beheer gebaseerd op natuurlijke processen. Dit wordt uitgevoerd aan de hand van de beoordeling van individuele bomen in plaats van de hele opstand. Uitkapbeheer is een centraal onderdeel van Pro Silva bosbeheer.

- Ongelijkvormig en ongelijkjarig hooghout**
Ongelijkvormig hooghout (ongelijkjarig, kleinschalig en gemengd bos) wordt niet beheerd op basis van leeftijd maar op basis van de afmeting, stabiliteit en de kwaliteit en mogelijkheden van de individuele bomen. Het oogstmoment wordt dus bepaald door de combinatie van diameter, kwaliteit en boomsoort. In het uitkapsysteem zijn doeldiameters een fijn handvat. Dit principe vormde één van de zes uitgangspunten bij de vier excursielocaties. Bij aanvang werden alle zes basisuitgangspunten van uitkapbeheer behandeld:
- Toewerken naar ongelijkvormig hooghout
 - Behoud van een optimaal grondvlak dat bijdraagt aan optimalisatie van de productie, optimale kroonontwikkeling, overleving en groei van de middenklasse bomen, en opkomst en doorgroei van verjonging
 - Oogst van bomen met doeldiameter en dunning van kleinere bomen
 - Gebruik natuurlijke verjonging zonder verlies oogstpotentieel

- Behoud en verbetering van de functionele biodiversiteit van het boscossysteem (inclusief de bodem)
- Productie gericht op kwalitatief hoogwaardig zaaghout

Excursiepunt 1, een douglassparrenopstand uit 1984, vormde een mooie start van de dag om de principes van uitkapbeheer door te nemen en toe te passen op een nog gelijkvormige opstand. Dikke takkige douglassparren die reeds de doeldiameter hebben bereikt, waren een concrete aanleiding om in te grijpen. Door deze bomen te oogsten rond bomen met een groter potentieel qua kwaliteit en mengboomsoorten, kan een goede stap worden gezet richting een 'uitkapbos'. Er zijn best veel opstanden waar te laat of te beperkt is ingegrepen, waardoor kansen voor een hogere kwaliteit op individueel boom- en opstandsniveau gemist zijn. Bij het eerste excursieobject werd hierop ingegaan. De uitkap van bomen die de doeldiameter bereikt hebben, voornamelijk in de lage kwaliteitsklassen, geeft hiervoor goede handvatten in deze fase van de ontwikkeling. De juiste intensiteit van de ingreep, dus het aandeel bomen boven de doeldiameter die worden geoogst, is van groot belang. Het grondvlak geeft hiervoor waardevol inzicht. Er moet in voorzichtige stappen naar een grondvlak in de optimale bandbreedte worden toegewerkt om de optimale lichtomstandigheden te creëren voor groei van bomen van goede kwaliteit. Verjonging komt vaak vanzelf op de langere termijn. Ook is het van belang de stabiliteit van de opstand niet in gevaar te brengen en te

voorkomen dat kronen te open komen te staan in verband met uitdroging. Door de doeldiameters als handvat voor grondvlakreductie te blijven gebruiken, wordt op termijn gewerkt naar ongelijkvormig hooghout. In de discussies van de diverse groepen kwam onder andere naar voren dat het ideale grondvlak geen vooraf bepaalde waarde is die voor de gehele opstand hetzelfde moet zijn, maar een gemiddelde waarde. Deze waarde kan variëren van punt tot punt binnen de opstand. In de tweede opstand, eik van circa tachtig jaar met menging van esdoorn en beuk, werd uitgebreider stilgestaan bij de houtkwaliteit van eik en mogelijke doeldiameters. Ook werd de invloed van esdoornverjonging onder een scherm van eik behandeld. De conclusie was dat deze aanvankelijk in de schaduw concurrentiekrachtig lijkt, maar in een latere fase zich als lichtboomsoort gedraagt en geen grote invloed heeft op de eiken die erboven staan. De eiken van hoge kwaliteit in deze opstand kunnen nog lang mee voordat ze de doeldiameter bereiken. In de tussentijd is uitkap van esdoorn en beuk een optie in de lagere kwaliteitsklassen. De verwachting is dat hiermee de eiken van hoge kwaliteit zich goed kunnen handhaven totdat deze de doeldiameter bereiken.

Blesoefening

In het derde object, een tachtigjarige monocultuur van eiken met een geringe spreiding aan diameter en kwaliteit, bleken de perspectieven van deelnemers uiteen te liggen. Het merendeel van de bomen in deze opstand kan tot de doeldiameter gebracht worden in de hogere kwaliteits-

klasse. Om dit te kunnen bereiken zijn mogelijk enkele 'offers' nodig, namelijk dikke bomen van een matige tot goede kwaliteit op plaatsen waar de ingreep het meeste effect heeft op de kwaliteit van individuele bomen met een hoge kwaliteit. Om de proef op de som te nemen werden de deelnemers in twee groepen gesplitst met een verschillende opdracht. Groep 1: wijs kwaliteitsbomen en hun grootste concurrent (T-bomendunning) aan. Groep 2: wijs dikke bomen met matige kwaliteit (doeldiameters) aan om grondvlakreductie te realiseren. Tijdens de discussie kwamen de meeste groepen tot de conclusie dat het uitkappen van bomen met een matige kwaliteit vaak automatisch leidde tot het vrijstellen van een boom met hoge kwaliteit. Door met aandacht te kijken waar grondvlakreductie gerealiseerd kon worden door bomen van lagere kwaliteit te oogsten, kon er gericht gewerkt worden aan het verhogen van de kwaliteit van individuele bomen en uiteindelijk van de gehele opstand. Ook de dunnere eiken van een hogere kwaliteit kunnen door deze ingreep bevoorrecht worden en zich op langere termijn doorontwikkelen. Dit levert een ander beeld op dan een T-bomendunning.

Doorontwikkeling

Het laatste object van de dag was een opstand

met vrijwel alleen maar doeldiameters van eik en beuk. Eén van de conclusies was dat deze opstand een mogelijk voorbeeld is van object 3 indien men door was gegaan met het vrijstellen van T-bomen. Ook in object 4 kan aan de slag worden gegaan met uitkapbeheer. Om het bestaande parkachtige bosbeeld in stand te houden zijn ingrepen cruciaal. Hier niets doen betekent dat op termijn het bosbeeld verandert waardoor de eik waarschijnlijk zal verdwijnen door concurrentie van beuk. Voorsorteren in een vroegere fase van ontwikkeling had hier kunnen leiden tot een betere diameterspreiding en mengverhoudingen. Een kans die bij object 3 nog wel aanwezig is. De voorjaarsexcursie kon rekenen op een grote belangstelling van ruim honderd deelnemers verspreid over de drie dagen. Goede discussies leverden voor eenieder de nodige inzichten op. Concluderend kan worden gesteld dat uitkapbeheer in vrijwel alle situaties mogelijk is. Doeldiameters kunnen 'zien' in kwaliteitsklassen gecombineerd met inzicht in het grondvlak zijn daarbij handige instrumenten. Maar tegelijkertijd is het toepassen van Pro Silva beheer niet opgehangen aan het hanteren van strikte regels of richtlijnen zoals ook bleek in de laatste twee objecten. Hierin ligt de moeilijkheid niet zozeer in de nieuwe ideeën maar in bevrijding van de oude.<